

[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. All questions are compulsory.

2. Figures to the right indicate full marks.

Q.1 A) Select the correct answer and rewrite the statement (any ten) 10

1. Which of the following was not a feature of the new industrial policy 1991?
  - a) Abolition of industrial licensing
  - b) Setting up of new public sector enterprises
  - c) Foreign investment
  - d) Removal of MRTP limit
2. ----- is an initiative to make India as a manufacturing hub.
  - a) Skill India
  - b) NITI Ayog
  - c) Invest India
  - d) Make in India
3. The government institution that is responsible for formulation of FDI policy India is --
  - a) Foreign Investment Promotion board
  - b) The ministry of external affairs
  - c) The Department of promotion of industry & Internal trade
  - d) RBI
4. Agricultural price policy is a required to -----
  - a) Provide incentives to farmers
  - b) To encourage farmers to spend more
  - c) To increase income inequality
  - d) For industrialization
5. Kisan Credit Card was introduced by -----
  - a) RBI
  - b) NABARD
  - c) SBI
  - d) Co-operative Bank
6. Agriculture market faces the problem of -----
  - a) seasonal price flection
  - b) low prices when crop fails
  - c) high prices when the bumper crops
  - d) Uniform prices
7. Industrialisation involves-----
  - a) Technological innovation
  - b) Social Unrest
  - c) Relative decline in share of industry
  - d) Increase in share of agriculture

8. The central government department responsible for disinvestment is -----
- a) Department of Investment and public Asset Management
  - b) Department of commerce
  - c) Department of revenue
  - d) Department of Agriculture
9. Udyog Adhar Memorandum was introduced for the MSME sector for -----.
- a) Ease of doing business
  - b) credit facilities
  - c) Promotion of research
  - d) Dispute settlement
10. Which schemes was introduced under operational Technology?
- a) ATMS
  - b) GST
  - c) ETF
  - d) CAS
11. Which of the following is a part of the organised sector of India money market?
- a) Indigenous banker
  - b) Loan companies
  - c) Call money market
  - d) Money lenders
12. Which of the following does not constitute the structure of the capital market?
- a) Gilt Edged market
  - b) Industrial securities market
  - c) RBI
  - d) Mutual Funds

B) State whether the following statements are True or False. (any ten)

10

- 1. The macroeconomic stabilization aimed at demand management.
- 2. Social infrastructure has positive externalities.
- 3. Skill India helps the nation to achieve the SDGs.
- 4. It is necessary to change the attitude among the Indian farmers.
- 5. Supply plays an important role in agriculture prices.
- 6. It is more difficult to obtain non-institutional credit than institutional credit.
- 7. The Competition Act does not allow a firm to gain a dominant position in the market.
- 8. Disinvestment can solve all problems related to the public sector.
- 9. According to the MSME Act, service-providing units are not a part of the MSME sector.
- 10. Recovery of loans is not a problem for the public sector banks.

11. A health Insurance sector is crucial for the Indian economy.

12. SEBI is under the overall control of RBI.

Q.2 Answer any two of the following.

15

- a. Briefly explain the New Economic Policy 1991.
- b. Examine the Government of India's 'Make in India' initiative.
- c. What are the various advantages of foreign direct investment?

Q.3 Answer any two of the following.

15

- a. Explain the main features of the National Agriculture Policy 2000.
- b. What are the problems of agriculture finance? Explain.
- c. Discuss the recent developments in agricultural marketing.

Q.4 Answer any two of the following.

15

- a. Explain the features of the Competition Act 2003.
- b. Discuss measures to control industrial pollution in India.
- c. Examine the role of the service sector in India.

Q.5 Answer any two of the following.

15

- a. Explain the innovations in the banking sector.
- b. Explain the structure of the Indian money market.
- c. State the various reforms in the capital market.

Q.6 Write short notes on any four of the following.

20

- a. Role of social infrastructure in education
  - b. Role of MNCs in India
  - c. Source of agriculture finance
  - d. Trends in tourism industry in India
  - e. Recent trends in insurance sector.
  - f. Structure of the capital market
-

मराठी रुपांतर

[वेळ: तीन तास]

[गुण : १००]

तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे ना हे तपासून पहा.

सूचना : 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्र.१ अ) योग्य उत्तर निवडा आणि विधान पुन्हा लिहा. (कोणतेही दहा)

१०

१. खालीलपैकी कोणते नवीन औद्योगिक धोरण १९९१ चे वैशिष्ट्य नव्हते?
 अ) औद्योगिक परवाना रद्द करणे   ब) नवीन सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांची स्थापना
 क) विदेशी गुंतवणूक   ड) MRTP मर्यादा काढून टाकणे
२. ----- हा भारताला उत्पादन केंद्र बनवण्याचा एक उपक्रम आहे.
 अ) स्किल इंडिया   ब) नीती आयोग
 क) इन्व्हेस्ट इंडिया   ड) मेक इन इंडिया
३. विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणूक धोरण तयार करण्यासाठी जबाबदार असलेली भारतातील सरकारी संस्था -----आहे.
 अ) विदेशी गुंतवणूक प्रोत्साहन मंडळ   ब) परराष्ट्र मंत्रालय
 क) उद्योग आणि अंतर्गत व्यापार प्रोत्साहन विभाग   ड) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया
४. कृषी किंमत धोरण ----- आवश्यक आहे.
 अ) शेतकऱ्यांना प्रोत्साहनसाठी   ब) शेतकऱ्यांना अधिक खर्च करण्यास प्रोत्साहित करण्यासाठी
 क) उत्पन्न असमानता वाढवण्यासाठी   ड) औद्योगिकरणासाठी
५. किसान क्रेडिट कार्ड ----- यांनी सादर केले.
 अ) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया   ब) नाबार्ड
 क) स्टेट बँक ऑफ इंडिया   ड) सहकारी बँक
६. कृषी बाजाराला ----- च्या समस्येचा सामना करावा लागतो.
 अ) हंगामी किंमतीत चढ-उतार   ब) पीक अयशस्वी झाल्यावर कमी भाव
 क) भरघोस पीक आल्यावर झाल्यावर उच्च भाव   ड) समान किंमती
७. औद्योगिकीकरणामध्ये ----- यांचा समावेश होतो.
 अ) तंत्रज्ञान नवकल्पना   ब) सामाजिक अशांतता
 क) उद्योगाच्या वाट्यामध्ये सापेक्ष घट   ड) शेतीच्या वाट्यामध्ये वाढ
८. निर्गुंतवणुकीसाठी केंद्र सरकारचा----- विभाग जबाबदार आहे.
 अ) गुंतवणूक आणि सार्वजनिक मालमत्ता व्यवस्थापन विभाग   ब) वाणिज्य विभाग
 क) महसूल विभाग   ड) कृषी विभाग
९. सूक्ष्म लघु आणि माध्यम उद्योगक्षेत्रासाठी उद्योग आधार मेमोरँडम ----- म्हणून सादर करण्यात आला.
 अ) व्यवसाय करणे सोपे व्हावे   ब) कर्ज सुविधा देण्यासाठी
 क) संशोधनाला चालना देण्यासाठी   ड) विवाद सोडविण्यासाठी

१०. चलत तंत्रज्ञान (ऑपरेशनल टेक्नॉलॉजी) अंतर्गत बँकिंग क्षेत्रात खालीलपैकी कोणती योजना सुरू करण्यात आली?

अ) ATMs	ब) GST
क) ETF	ड) CAS

११. खालीलपैकी कोणता भारताच्या मुद्रा बाजाराच्या संघटित क्षेत्राचा एक भाग आहे?

अ) देशी बँक व्यवसायी	ब) कर्ज कंपन्या
क) मागणी देय मुद्रा बाजार	ड) सावकार

१२. खालीलपैकी कशाचा भांडवली बाजाराच्या रचनेत समावेश होत नाही.

अ) सुवर्ण कडा बाजार	ब) औद्योगिक रोखे बाजार
क) भारतीय रिझर्व बँक	ड) म्युच्युअल फंड

ब) पुढील विधाने बरोबर आहेत की चूक ते सांगा. (कोणतेही दहा)

१०

१. समष्टि आर्थिक स्थिरीकरणचा उद्देश मागणी व्यवस्थापन होय.
२. सामाजिक पायाभूत सुविधांमध्ये सकारात्मक बाह्यत्वे आहेत.
३. कुशल भारत, शाश्वत विकास उद्दिष्टे (SDGs) साध्य करण्यासाठी राष्ट्राला मदत करते.
४. भारतीय शेतकऱ्यांची वृत्ती बदलणे आवश्यक आहे.
५. शेतीमालाच्या किमतींमध्ये पुरवठा महत्त्वाची भूमिका बजावतो.
६. संस्थात्मक कर्जापेक्षा गैर-संस्थात्मक कर्ज मिळवणे अधिक कठीण आहे.
७. स्पर्धा कायदा एखाद्या उद्योगसंस्थेला बाजारात वर्चस्व मिळवू देत नाही.
८. निर्गुंतवणूक, सार्वजनिक क्षेत्राशी संबंधित सर्व समस्या सोडवू शकते.
९. सूक्ष्म लघु आणि मध्यम उद्योग कायदानुसार, सेवा पुरवणारे उद्योग सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग क्षेत्राचा भाग नाहीत.
१०. सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांसाठी कर्जाची वसुली ही समस्या नाही.
११. भारतीय अर्थव्यवस्थेसाठी आरोग्य विमा क्षेत्र महत्त्वपूर्ण आहे.
१२. सेबी (SEBI) हे रिझर्व बँकेच्या च्या संपूर्ण नियंत्रणाखाली आहे.

प्र.२ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

१५

- अ. १९९१ चे नवीन आर्थिक धोरण थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब. भारत सरकारच्या 'मेक इन इंडिया' (भारतात बनवा) उपक्रमाचे परीक्षण करा.
- क. थेट परकीय गुंतवणुकीचे विविध फायदे काय आहेत?

प्र. ३ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

१५

- अ. राष्ट्रीय कृषी धोरण २००० ची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब. कृषी वित्तविषयक समस्या कोणत्या आहेत? विशद करा.
- क. कृषी विपणनातील अलीकडील घडामोडींची चर्चा करा.

प्र. ४ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

१५

- अ. २००३ च्या स्पर्धा कायद्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब. भारतातील औद्योगिक प्रदूषण नियंत्रित करण्याच्या उपायांची चर्चा करा.
- क. भारतातील सेवा क्षेत्राच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.

प्र. ५ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

१५

- अ. बँकिंग क्षेत्रातील नवकल्पना विशद करा.
- ब. भारतीय मुद्रा बाजाराची रचना स्पष्ट करा.
- क. भांडवली बाजारातील विविध सुधारणा स्पष्ट करा.

प्र. ६. पुढील पैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा.

२०

- अ. शिक्षणक्षेत्रामधल्या सामाजिक पायाभूत सुविधांची भूमिका
- ब. भारतातील बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका
- क. कृषी वित्त स्रोत
- ड. पर्यटन उद्योगामधील घडामोडी
- इ. विमा क्षेत्रा मधील अलीकडील घडामोडी
- फ. भांडवली बाजाराची रचना